



הכנסת

מרכז המחקר והמידע

המחלקה לפיקוח תקציבי

**הצעת חוק הסדרת הלוואות חוץ-בנקאיות (תיקון מס' 3),
התשע"ה-2015 –
תיאור, ניתוח ונתונים על ריבית מרבית במדינות אירופה**

מוגש לוועדת החוקה, חוק ומשפט

ה' בטבת תשע"ו

17 בדצמבר 2015

כתיבה: איתמר מילרד, כלכלן

אישור: עמי צדיק, מנהל המחלקה לפיקוח תקציבי

הכנסת, מרכז המחקר והמידע

קריית בן-גוריון, ירושלים 91950

טל': 8240 640 - 02

פקס: 6103 649 - 02

www.knesset.gov.il/mmm

מסמך זה נכתב לבקשת ועדת החוקה, חוק ומשפט לקראת דיון ב-22 בדצמבר 2015 בנושא **הצעת חוק הסדרת הלוואות חוץ-בנקאיות (תיקון מס' 3), התשע"ה-2015** - הכנה לקריאה שניה ושלישית. במסמך זה תיאור החוק כיום, תיאור הצעת החוק והשוואה ביניהם, נתונים על הריביות בשוק והתפתחות תקרת הריבית על פי מנגנוני הצמדה שונים. במסמך גם תיאור ההשפעה האפשרית של תקרת הריבית על השוק והריביות בשוק והשוואת תקרת הריבית לתקרת הריבית במדינות האיחוד האירופאי.

1. תיאור החוק הקיים בהשוואה להצעת החוק

1.1. תיאור החוק כיום

בשנת 1993 נחקק **חוק הסדרת הלוואות חוץ-בנקאיות, התשנ"ג-1993** (להלן: החוק). החוק נחקק כמענה לצורך המשפטי שנוצר בעקבות חוסר יציבות כלכלית בשנות ה-80 אשר הובילה אנשים רבים לקחת הלוואות במסגרות חוץ-בנקאיות ובעקבות תביעות בגין תיקים שעניינם מתן הלוואות בתנאים בעייתיים בשוק האפור. בתי המשפט ניסו לטפל בבעיות באמצעות חוקים קיימים (חוק החוזים, חוק הגנת הצרכן וכו'), אך ציינו שלדעתם חסרה חקיקה מתאימה שתסדיר את נושא הלוואות החוץ-בנקאיות. הליך החקיקה, שהחל בשנת 1989, לוה בהתנגדויות של גורמים אשר ראו בחוק התערבות והסדרה מיותרת המקשה על הפעילות החופשית של שוק הלוואות. בחוק שנחקק בסופו של דבר לא הייתה כוונה להביא לרגולציה מלאה של שוק הלוואות החוץ-בנקאיות, ולא להעניק סעד לנושים בתביעות נגד הלווים, אלא למנוע את הפעלת המנגנון של בתי-המשפט וההוצאה לפועל במקרים של בעיות בחוזה הלוואה או של ריבית גבוהה מדי, כפי שמשקף בהחלטות שיפוטיות שניתנו מאז.¹

להלן הסוגיות העיקריות בחוק בכל הקשור להגבלות על הלוואות חוץ-בנקאיות ואמצעי הפיקוח על אכיפת החוק:

- מטרת החוק היא בין השאר **להגן על הלווה**, כלומר למנוע ניצול בלתי סביר של אנשים שלוקחים הלוואה במסגרת חוץ-בנקאית, לעיתים מחוסר ברירה.
- לעניין האמור בחוק זה, מלווה מוגדר כמי שנותן הלוואה, למעט תאגיד בנקאי ותאגיד עזר כמשמעותו **בחוק הבנקאות (רישוי), התשמ"א-1981** (חברה-בת של תאגיד בנקאי). לווה מוגדר מי שאינו תאגיד. משמעות הגדרות אלה היא שכל אדם פרטי או גוף שאינו תאגיד בנקאי או תאגיד עזר, ובכלל זה חברות ביטוח, חברות מימון וכדומה, רשאים לתת הלוואה ללווה (כלומר למי שאינו תאגיד), בכפוף לתנאים ולסייגים בחוק.
- החוק חל רק על הלוואות עד סכום מסוים. זאת, בשל התפיסה שלווים בסכומים גדולים הם בעלי אמצעים רבים יותר ועל כן פערי הכוחות בין המלווה ללווה קטנים יותר. כאשר חוקק החוק נקבע כי הוא יחול על הלוואות עד לסכום של 25,000 ש"ח. בשנת 2007, במסגרת תיקון לחוק, הוגדלה תקרת הלוואה למיליון ש"ח. מאז עודכן סכום הלוואה מפעם לפעם. כיום החוק חל על הלוואות עד לסכום של 1,197,707 ש"ח.²
- החוק קובע כי חוזה הלוואה צריך להיות בכתב ולכלול את כל פרטי הלוואה - אופן התשלום, גובה הריבית והתשלומים השונים (ריבית סטנדרטית, הצמדה, ריבית פיגורים, מועדי תשלום וכו'), הצעדים שהמלווה רשאי לנקוט על-פי הדין והחוזה במקרה של אי-תשלום במועד, ובכלל זה פירעון מידי, והתנאים לנקיטת צעדים אלו. החוק מחייב את המלווה גם להודיע ללווה על כל צעד שיחליט לנקוט נגדו.

¹ להרחבה בנושא העמדות והדיונים אשר קדמו לחקיקת החוק ראו: אליעזר שורץ, [הלוואות חוץ-בנקאיות – הסדרה ואמצעי פיקוח](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, פברואר 2007.

² עו"ד מרב זוהרי, משרד המשפטים, דוא"ל, 12 ביולי 2015.

- החוק מגדיר את השיעורים המרביים של הריבית והתשלומים בגין ההלוואה, וקובע כי העלות הממשית של האשראי לא תעלה על שיעור העלות המרבי של האשראי המותר לפי חוק זה. שיעור עלות האשראי המרבי שרשאי מלווה לגבות לפי החוק הוא פי שתיים ורבע מן העלות הכוללת הממוצעת לאשראי הלא-צמוד הניתן לציבור על-ידי הבנקים. **העלות הממשית של האשראי** היא היחס שבין כל התוספות שהלווה משלם למלווה לבין הסכום המקורי שקיבל, כלומר הריבית האפקטיבית על ההלוואה. לדוגמה, אם סכום ההלוואה היה 1,000 ש"ח, וסך התוספות (ריבית, הצמדה, עמלות וכו') הן 300 ש"ח, הרי העלות הממשית של האשראי היא 30%.
 - בחוק אין ענישה פלילית. הסנקציה היחידה הקבועה בחוק היא הזכות של בית-המשפט או לשכת הוצאה לפועל לבטל או לשנות את הסכם ההלוואה.
- בשל השינויים בשוק ההלוואות החוץ-בנקאיות, בשל שינויים בגובה הריבית המרבית הנקבעת על-פי המנגנון הקבוע בחוק ואשר הובילו לשחיקתה ובשל המלצותיה של הוועדה לשינוי כלכלי-חברתי (ועדת טרכטנברג) אשר קראה להרחבת התחרות בשוק הבנקאות, הציג **הצוות לבחינת הגברת התחרותיות בענף הבנקאות בראשות המפקח על הבנקים זודו זקן** (להלן: צוות זקן) המלצות לתיקון החוק. הצוות המליץ על הדברים הבאים:³
- עדכון המנגנון לקביעת הריבית המרבית, כך שיבטיח תקרת ריבית סבירה גם במקרה של שינויים בשוק וביחס לריביות אחרות. הצוות המליץ לקבוע את תקרת הריבית על פי **שער ריבית תקרת הפיגורים הנקבעת על פי החשב הכללי, בתוספת 12%**.
 - החלת תקרת הריבית גם על התאגידים הבנקאיים.
 - קביעה כי מתן הלוואה הנושאת ריבית הגבוהה מהריבית המרבית מהווה עבירה פלילית.
- המלצות הצוות התגבשו לידי הצעת חוק שתתואר בסעיף הבא.

1.2. תיאור הצעת החוק

- הצעת החוק הממשלתית **חוק הסדרת הלוואות חוץ-בנקאיות (תיקון מס' 3), התשע"ה – 2015** (להלן: הצעת החוק) פורסמה ב-20 ביולי 2015, ואושרה בקריאה ראשונה ב-27 ביולי 2015. להלן עיקרי הצעת החוק:⁴
- תנאי החוק, לרבות תקרת הריבית, יחולו על כלל המלווים בשוק האשראי הקמעונאי-תאגידי בנקאיים (כולל חברות כרטיסי אשראי) ונותני אשראי חוץ בנקאיים (לדוגמה: מוסדיים, חברות בע"מ, ויחידים הנותנים הלוואה). לצד זאת, החוק אינו גורע מחובותיהם של המלווים גם לפי חוקים אחרים.
 - שיעור עלות האשראי המרבי, בעבור הלוואות הניתנות בשקלים, יהיה **ריבית בנק ישראל + 20%** (נכון לדצמבר 2015, מדובר על תקרה של 20.05%); שיעור עלות האשראי המרבי, בעבור הלוואות הניתנות במטבע חוץ, יהיה ריבית הליבור⁵ + 20% (נכון לדצמבר, מדובר על תקרה של 21.05%).⁶
 - העלות הממשית של האשראי (הכוללת גם את ריבית הפיגורים) לא תעלה על שיעור עלות האשראי המרבי.

³ בנק ישראל, הצוות לבחינת הגברת התחרותיות בענף הבנקאות, דוח מסכם, מרס 2013.

⁴ עו"ד רוני נויבריר, משרד המשפטים – תחום ייעוץ וחקיקה, שיחה: 2 ביולי 2015.

⁵ ריבית ליבור (London Inter-Bank Offered Rate) – ריבית בסיסית להלוואות בין בנקאיות על בסיס דולרי. נקבעת לפי הריבית להלוואות בין בנקאיות לשנה בין הבנקים בלונדון. הריבית בהצעת החוק היא הריבית הדולרית לתקופה של 12 חודשים.

⁶ בנק לאומי, שערי ריבית ליבור למטבעות עיקריים, גישה: 10 בדצמבר 2015. דולר אמריקאי לתקופה של 12 חודשים.

- הרחבת ההגנה על הלווים וקביעה שחלק מן הפעילויות מהוות עבירות פליליות. כך, מוצע לקבוע כי גביית ריבית גבוהה מהריבית המרבית על פי החוק וכי קבלת תשלום העולה על הריבית המרבית יהיו עבירות פליליות. העונש המוצע בגין עבירות אלו הוא 3 שנות מאסר.
- קבעה כי עריכת חוזה ההלוואה הוא באחריות המלווה וכי מתן כריתת הסכם ללא מסמך בכתב או ללא קביעה כי שיעור הריבית לא יעלה על שיעור עלות האשראי המרבי תהיה עבירה פלילית. העונש המוצע בגין עבירה זו הוא קנס כספי. במקביל לעבירות הפליליות נקבעו עיצומים כספיים שיחולו על הגופים המוסדיים, במקרה של הפרת הוראות החוק. יש לציין כי ישנן עבירות פליליות נוספות במסגרת תזכיר החוק וטיוטת הצעת החוק.

1.3. השוואת החוק הקיים והצעת החוק

בלוח 1 שלהלן, השוואת עיקרי הצעת החוק לעיקרי החוק.

לוח 1 – השוואה בין הצעת החוק לחוק

קריטריון	החוק	הצעת החוק
גופים עליהם חל החוק	כל הגופים שאינם בנקים או תאגידי עזר בנקאיים (חברות כרטיסי אשראי לדוגמה). תאגידיים, חברות מימון ומוסדות ללא כוונת רווח אך למעט מי שנותן הלוואה שלא על דרך העיסוק.	כל הגופים כולל בנקים ותאגידי עזר בנקאיים (חברות כרטיסי אשראי), אך למעט מי שנותן הלוואה אדם פרטי שנותן הלוואה לקרוב משפחתו
מנגנון תקרת הריבית	פי שתיים ורבע מן העלות הכוללת הממוצעת לאשראי הלא-צמוד הניתן לציבור על-ידי הבנקים	ריבית בנק ישראל + 20% להלוואות בש"ח וריבית ליבור + 20% להלוואות במט"ח.
גובה תקרת הריבית (ספטמבר 2015)	7.7%	20.1% (הלוואות בש"ח)
ענישה פלילית	אין ענישה פלילית	גביית ריבית גבוהה מהריבית המרבית על פי החוק וקבלת תשלום העולה על הריבית המרבית יהיו עבירות פליליות. העונש המוצע בגין עבירות אלו הוא עד 3 שנות מאסר. כמו כן, החוק מגדיר עבירות פליליות נוספות.

השוואה בין עיקרי החוק לעיקרי הצעת החוק מעלה כי בחוק כיום, בנקים וחברות כרטיסי אשראי פטורים מתקרת ריבית ואילו בהצעת החוק, תקרת החוק תחול גם עליהם. עוד עולה כי תקרת הריבית בהצעת החוק עולה על התקרה בחוק נכון לספטמבר 2015⁷ וכי בהצעת החוק קיימת ענישה פלילית שנעדרת מהחוק עד עתה.

1.4. ריביות בשוק

בלוח 2 שלהלן מתוארים שיעורי הריבית במשק על הלוואות שאינן לדיור לצרכנים.

⁷ בעבר תקרת הריבית לפי המנגנון של הצעת החוק הייתה נמוכה מהתקרה על פי החוק, ראו תרשים 1 במסמך זה.

לוח 2 – שיעורי הריביות הלא צמודות⁸

09/2015	12/2014	12/2013	12/2012	12/2011	סוג האשראי
0.1%	0.25%	1.0%	2.0%	2.75%	ריבית בנק ישראל
1.6%	1.8%	2.5%	3.5%	4.3%	ריבית פריים
3.2%	3.4%	4.0%	4.9%	5.5%	אשראי זמן קצוב (בנקים)
	3.75% - 0.81%				הלוואות עמיתי קרנות פנסיה (שנת 2014)
7.6%	7.9%	8.3%	9.5%	10.4%	אשראי מוסדר בחשבון העו"ש (אוברדרפט)
8.9%	8.4%	9.7%	10.9%	11.5%	כרטיסי אשראי
7.7%	8.1%	9.0%	11.8%	13.3%	תקרת ריבית הלוואות חוץ בנקאיות
20.1%	20.3%	21.0%	22.0%	22.8%	תקרת ריבית הלוואות על פי הצעת החוק
13.6%	13.8%	14.5%	15.3%	16.3%	תקרת ריבית על פי המלצת צוות זקן
791.6% - 31.2%					שוק ההלוואות הלא לגיטימי ⁹

מהנתונים בלוח עולה כי הריבית בעבור אשראי קצוב עמדה בספטמבר 2015 על כ-3.2% (ריבית על הלוואות בבנק), ריבית האשראי המוסדר בחשבון עו"ש (אוברדרפט) עמדה בחודש ספטמבר 2015 על כ-7.6% והריבית של תקרת ההלוואות חוץ בנקאיות עמדה על 7.7%. עוד עולה כי הריבית בכרטיסי אשראי גבוהה מתקרת הריבית של הלוואות חוץ בנקאיות ועומדת על כ-8.9% בממוצע. השוואות תקרת הריבית על פי החוק הקיים (7.7%), על פי הצעת החוק (20.1%) ועל פי המלצות ועדת זקן (13.6%) מצביעה על כך שהריבית לפי החוק הקיים נכון לחודש ספטמבר 2015, נמוכה מהריבית שהייתה מתקבלת על פי מנגנון צוות זקן ושתייהן נמוכות מהריבית בהצעת החוק. עוד עולה מהנתונים המוצגים כי הריבית בשוק ההלוואות הלא לגיטימי גבוהה מיתר הריביות והיא נעה בין 31.2% ל-791.6%.

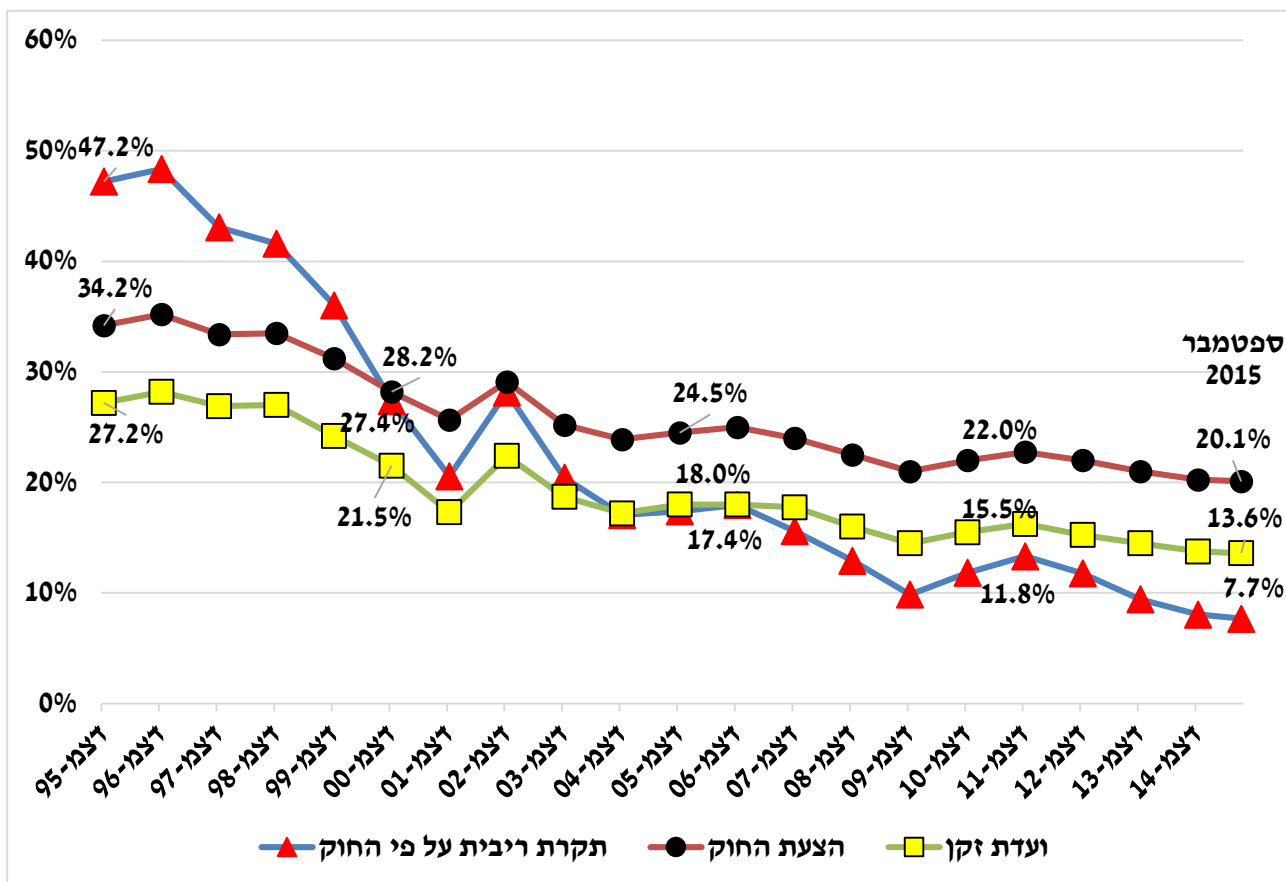
1.5. התפתחות הריבית המרבית

כאמור, אחד הנימוקים שניתנו להצעה לעלות את תקרת הריבית הוא השחיקה בתקרה זו לאורך השנים. בתרשים 1 שלהלן התפתחות הריבית המרבית לפי החוק, לפי הצעת החוק ולפי המלצת צוות זקן בין דצמבר 1995 לספטמבר 2015.

⁸ **ריבית פריים**: בנק ישראל, **ריבית ממוצעת בסיסית בחו"ד (פריים)**, גישה: 3 בדצמבר 2015; **אשראי זמן קצוב ואשראי מוסדר בחשבון העו"ש**: בנק ישראל, **מידע שוטף על התאגידים הבנקאיים – לוח ז'1**, גישה: 3 בדצמבר 2015; **כרטיסי אשראי**: עיבוד מרכז המחקר והמידע של הכנסת. מבוסס על: חברות כרטיסי האשראי, דוחות כספיים – שנים שונות. **תקרת ריבית הלוואות חוץ בנקאיות**: על-פי החוק, העלות המרבית הכוללת של האשראי בהלוואות מסוג זה נקבעת על-ידי בנק ישראל והיא פי שתיים ורבע מהעלות הכוללת הממוצעת לאשראי לא-צמוד. בנק ישראל, **העלות הכוללת הממוצעת לאשראי לא-צמוד**, גישה: 10 בדצמבר 2015. **תקרת ריבית הלוואות על פי הצעת החוק**: ריבית בנק ישראל + 20%. בנק ישראל, **ריבית בנק ישראל - 1995 ואילך**, גישה: 10 בדצמבר 2015. **תקרת ריבית הלוואות על פי המלצות צוות זקן**: ריבית פיגורים של החשכ"ל + 12%. משרד האוצר, החשב הכללי, **הודעת תכ"מ 3.1.1.1 מהדורה 35**, 26 בפברואר 2015. **הלוואות עמיתי קרנות פנסיה ושוק ההלוואות הלא לגיטימי**: איתמר מילרד, **תיאור וניתוח שלק ההלוואות החוץ בנקאיות**, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, יולי 2015.

⁹ מלווים בריבית, המלווים בריבית הגבוהה מהתקרה. להרחבה בנושא שוק הלוואות החוץ בנקאיות, ראו: איתמר מילרד, **תיאור וניתוח שוק ההלוואות החוץ בנקאיות**, יולי 2015.

תרשים 1 – התפתחות תקרת הריבית על פי מנגנוני הצמדה שונים (דצמבר 1995 עד ספטמבר 2015)¹⁰



מהנתונים בתרשים עולה כי :

- חלה ירידה ניכרת בגובה תקרת הריבית על פי החוק בשני העשורים האחרונים. בדצמבר 1995, תקרת הריבית עמדה על 47.2%, בדצמבר 2005 על 17.4% ואילו בספטמבר 2015 על 7.7%.
- תקרת הריבית על פי הצעת החוק הייתה נמוכה מתקרת הריבית על פי החוק בדצמבר 1995. עם זאת, ריבית זאת הייתה גבוהה החל משנת 2000 מתקרת הריבית על פי החוק.
- תקרת הריבית אשר הוצעה על-ידי ועדת זקן נמוכה מתקרת הריבית לפי הצעת החוק לאורך כל השנים.

2. השפעות תקרת ריבית

קיימות כמה טענות לגבי השפעתה של הצגת תקרת ריבית. בסעיפים הבאים מפורטות הטענות העיקריות והממצאים האמפיריים המרכזיים שנמצאו לגבם, כפי שנסקרו על-ידי המכון לשירותים פיננסיים (Institut für Finanzdienstleistungen) בעבור האיחוד האירופאי.¹¹

¹⁰ הריבית כפי שהייתה ביום האחרון לחודש דצמבר. **תקרת ריבית הלוואות חוץ בנקאיות** : על-פי החוק, העלות המרבית הכוללת של האשראי בהלוואות מסוג זה נקבעת על-ידי בנק ישראל והיא פי שתיים ורבע מהעלות הכוללת הממוצעת לאשראי לא- צמוד. בנק ישראל, **העלות הכוללת הממוצעת לאשראי לא-צמוד**, גישה: 10 בדצמבר 2015. **תקרת ריבית הלוואות על פי הצעת החוק** : ריבית בנק ישראל + 20%. **ריבית בנק ישראל - 1995 ואילך**, גישה: 10 בדצמבר 2015. **תקרת ריבית הלוואות על פי המלצות צוות זקן**: ריבית פיגורים של החשכ"ל + 12%. משרד האוצר, החשב הכללי, **ריבית פיגורים – נתונים היסטוריים**, גישה: 10 בדצמבר 2015.

¹¹ Institut für Finanzdienstleistungen e.V, [Study on Interest Rate Restrictions in the EU: Final Report](#), September 2010.

טענה: תקרת ריבית מקטינה את הנגישות לאשראי במיוחד ללקוחות בעלי הכנסה נמוכה

תקרת ריבית עשויה להקטין את הנגישות לאשראי, לרבות מניעת הלוואות בסכומים קטנים ובסיכון גבוה יחסית (הנפוצות יותר בקרב בעלי הכנסה נמוכה). על כן, תקרת ריבית עשויה להוביל לכך שחלק מהלקוחות בעלי הכנסה נמוכה וסיכון גבוה לא יקבלו אשראי. עם זאת, אשראי נפוץ (למשל הלוואות ואוברדרפט) לא צפוי להיות מושפע מתקרת ריבית.

טענה: תקרת ריבית מקטינה את כמות האשראי

נתח השוק של האשראי בריבית גבוהה נמוך יחסית לשאר האשראי ועל כן ההשפעה מינורית. כמו כן, פעילות כלכלית יציבה ומשמעותית לא יכולה להתקיים בסביבת ריבית גבוהה מאוד.

טענה: תקרת ריבית על מוסדות בנקאיים מדכאת הלוואות מגורמים חוץ בנקאיים

לא נמצא כי יש הבדל מהותי בכמות ההלוואות חוץ בנקאיות בין מדינות עם תקרה למדינות ללא תקרה.

טענה: תקרת הריבית מובילה להתכנסות של הריבית לתקרה

התיאוריה המחקרית הכלכלית מראה כי בתנאי שוק מסוימים תקרת ריבית עשויה להיות נקודת העוגן לשחקנים השונים בשוק, כלומר, תקרת ריבית עשויה להעלות את הריבית לכלל הצרכנים. מחקרים אמפיריים שונים בעולם ניסו לבדוק אם אכן כך הדבר. מחקרים של Knittel & Stango¹², מראה כי בארה"ב בתחילת שנות ה-80 התקיימה תופעה של התכנסות הריבית לתקרות ריבית ככלי לתיאום בין השחקנים השונים בשוק האשראי. כך, במדינות בהן הייתה תקרת ריבית של כ-18%, חברות גבו ריבית נמוכה מעט מתקרה זו. עם זאת, התערבות ממשלתית כנגד תופעות כאלו הקטינה באופן ניכר את התיאום עד סוף שנות ה-80. בחינות של החוקר הכללי הפיננסי בצרפת (IGF) והחוקר הכללי לעניינים חברתיים בצרפת (IGAS)¹³, מצאו עדויות להתכנסות לתקרה בשוק הלוואות המתגלגלות¹⁴ בסכומים נמוכים ובאוברדרפט בסכומים נמוכים (פחות מ-1,524 אירו) בכל המערכת הבנקאית. כמו כן, נמצאו עדויות להתכנסות לתקרת ריבית בחלק מהבנקים בהלוואות המתגלגלות שאינן קטנות ובאוברדרפט בסכומים גבוהים יחסית (יותר מ-1,524 אירו), עדויות אלו נמצאו בעיקר בבנקים מתמחים ולא בבנקים הגדולים.¹⁵ בשנת 2005 הוצגה לראשונה תקרת ריבית בפולין. על פי בדיקה שנערכה לא נמצא כי חלה התכנסות לתקרה בין בשנים 2005-2009. בדומה גם לא נמצאה התכנסות בהולנד בה הוצגה תקרת ריבית בשנת 2006.¹⁶ לסיכום, הממצאים האמפיריים לגבי התכנסות של הריבית הממוצעת לתקרה, אינם חד משמעיים.

3. השוואת תקרת הריבית למדינות האיחוד האירופי

מנגנוני תקרת הריבית, והגבלה על תקרה גבוה במיוחד (ריבית נשך) מקובלים בחלק ממדינות העולם. מנגנונים אלה משתנים ממדינה למדינה בנושאים שונים כמו בגובה התקרה, בשיטת הצמדת התקרה, בסוג החקיקה (למשל תקנות, חקיקה מקומית, חקיקה פדרלית) ובגופים הכפופים לתקרה זו. בשל מורכבות הנושא והחוסר בנתונים

¹² RK Knittel and V Stango (2003) 'Price Ceilings as Focal points for Tacit Collusion: Evidence from Credit Cards' American Economic Review, Vol 93, pp. 1703-1729, 2003.

¹³ IGF ו-IGAS: מוסדות עצמאיים העוסקים בביקורת על פעילות המדינה בתחומים השונים.

¹⁴ הלוואות בהם הצרכן משלם את הריבית בלבד ללא תשלומי קרן. ההלוואה מתחדשת מדי תקופה בהתאם לחוזה ההלוואה.

¹⁵ Institut für Finanzdienstleistungen e.V., [Study on Interest Rate Restrictions in the EU: Final Report](#), September 2010.

¹⁶ שם.

מעודכנים, נעשה שימוש במחקר של המכון לשירותים פיננסיים (Institut für Finanzdienstleistungen) עבור האיחוד האירופאי שנערך בשנת 2010¹⁷ ובסקירה משפטית של מרכז המחקר והמידע של הכנסת משנת 2010¹⁸.

בלוח 3 שלהלן מדינות האיחוד האירופאי להן הייתה תקרת ריבית בשנת 2010.

לוח 3 – מדינות האיחוד האירופאי, חלוקה לפי מדינות עם תקרת ריבית ומדינות ללא תקרת ריבית (2010)¹⁹

מספר מדינות	מדינות	סוג
14 (52%)	בלגיה, צרפת, גרמניה, אסטוניה, איטליה, הולנד, פולין, פורטוגל, סלובקיה, סלובניה, ספרד, יוון, אירלנד ומלטה	מדינות עם תקרת ריבית
13 (48%)	אוסטריה, בולגריה, קפריסין, צ'כיה, דנמרק, פינלנד, הונגריה, לטביה, ליטא, לוקסמבורג, רומניה, שוודיה ובריטניה.	מדינות ללא תקרת ריבית

מהנתונים בלוח עולה כי מדינות האיחוד האירופי מתחלקת כמעט באופן שווה בנושא תקרת הריבית. בלוח 4 שלהלן תיאור סוגי ההלוואות, תקרת הריבית ומנגנוני תקרת הריבית ב-14 מדינות האיחוד האירופי ובישראל אשר קיימת בהן תקרת ריבית, נכון לשנת 2010 (אלו הנתונים המעודכנים ביותר שנמצאו).

לוח 4 – מנגנוני תקרת ריבית במדינות האיחוד האירופי ובישראל (2010)²⁰

מדינה	סוג ההלוואות	תקרת הריבית (מרס 2010)	ריבית בין-בנקאית ממוצעת לטווח קצר (2010)	הערות
סלובניה	רק על מוסדות לא בנקאיים	13.2%-453.0%	0.81%	הריבית המרבית שווה לפעמיים הריבית הממוצעת בתלות בסוג האשראי ותנאי האשראי. קיימות כמה תקרות בתלות באופי ההלוואה מ-13.2% (הלוואה ל-10 שנים בסכום של עד 20 אלף אירו) ועד ל-453% (הלוואה לחודשיים בסכום של עד 200 אירו).
אירלנד	רק על מלווים בריבית	187%	0.81%	תקרה קבועה. אגודות אשראי מוגבלת בריבית שנתית של 12.7%.
סלובקיה	ההלוואות למעט משכנתאות	11.5%-79.8%	0.81%	הריבית המרבית שווה לפעמיים הריבית הממוצעת בתלות בסוג האשראי ותנאי האשראי. קיימות 30 תקרות שונות בתלות באופי ההלוואה. בכל מקרה הריבית אינה יכולה להיות גבוהה מ-400% הריבית הממוצעת על כי סוגי ההלוואה.
אסטוניה	כל ההלוואות	63.9%	1.57%	הריבית המרבית שווה ל-3 פעמים הריבית הממוצעת.

¹⁷ Institut für Finanzdienstleistungen e.V., [Study on Interest Rate Restrictions in the EU: Final Report](#), September 2010.

¹⁸ להרחבה מלאה יותר על המנגנונים ראו: גלעד נווה, [מנגנון קביעת הריבית בחוקים להסדרת הלוואות חוץ בנקאיות: סקירה משווה](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, אוקטובר 2010.

¹⁹ Institut für Finanzdienstleistungen e.V., [Study on Interest Rate Restrictions in the EU: Final Report](#), September 2010.

²⁰ Institut für Finanzdienstleistungen e.V., [Study on Interest Rate Restrictions in the EU: Final Report](#), September 2010. OECD, [Monthly Monetary and Financial Statistics](#), accessed: Dec 10, 2015. **ריבית בין בנקאית ממוצעת לטווח קצר:**

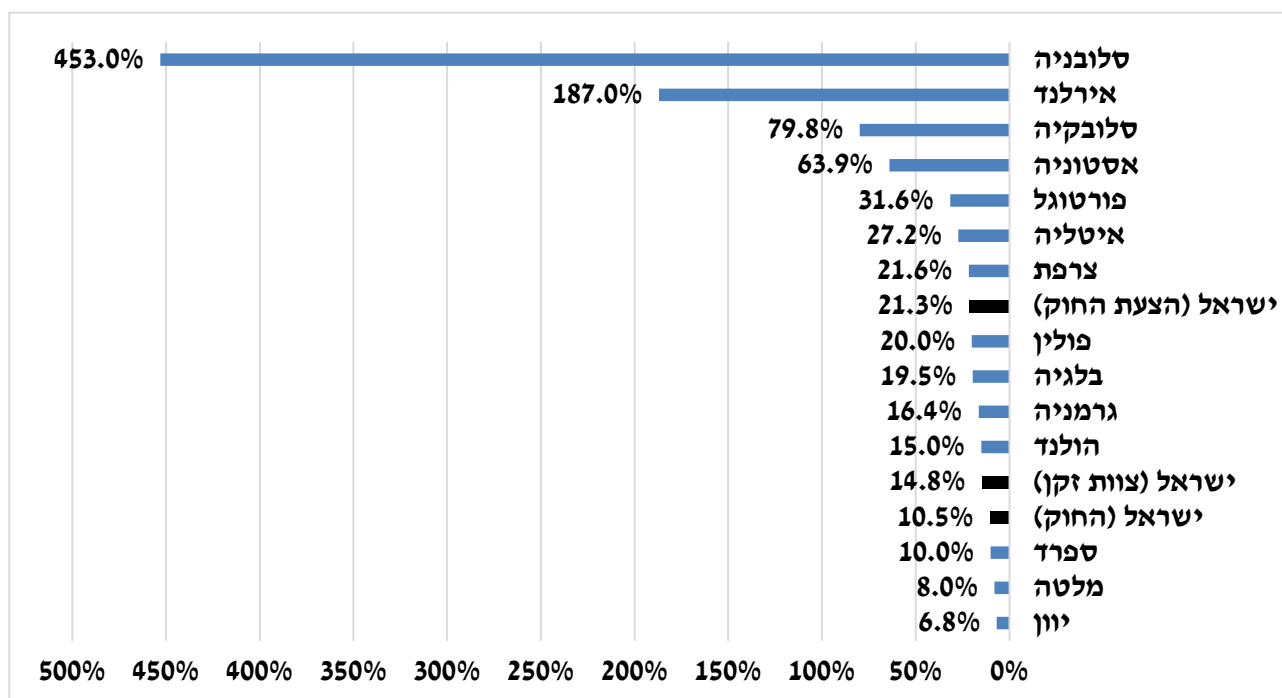
מדינה	סוג ההלוואות	תקרת הריבית (מרס 2010)	ריבית בין-בנקאית ממוצעת לטווח קצר (2010)	הערות
פורטוגל	כל ההלוואות	6.7%-31.6%	0.81%	הריבית המרבית שווה ל-1.33 פעמים הריבית הממוצעת בתלות בסוג האשראי. קיימות כמה תקרות הנעות בין 6.7% (לדוגמא הלוואות אשראי לבנייה ועד ל-31.6% (לדוגמא אשראי בכרטיסי אשראי ואוברדרפט),).
איטליה	כל ההלוואות	4.4%-27.2%	0.81%	הריבית המרבית שווה ל-1.5 פעמים הריבית הממוצעת בתלות בסוג האשראי ותנאי האשראי. קיימות 23 תקרות שונות כאשר התקרות נעות בין 4.38% (ריבית על משכנתא בריבית משתנה) ל-27.2% (הלוואות צרכניות ללא ערבויות))
צרפת	כל ההלוואות	5.7%-21.6%	0.81%	הריבית המרבית שווה ל-1.33 פעמים הריבית הממוצעת בתלות בסוג האשראי ותנאי האשראי. קיימות כמה תקרות הנעות בין 5.7% (ריבית משתנה למגורים) ל-21.63% (אשראי צרכני עד לסכום של 1,524 אירו)
פולין	כל ההלוואות	20.0%	3.93%	הריבית המרבית שווה ל-4 פעמים הריבית של הבנק המרכזי להלוואות מגובות נכסים
בלגיה	כל ההלוואות	10.0%-19.5%	0.81%	ריבית מרבית בתלות בסוג האשראי ותנאי האשראי. קיימות 12 תקרות, הנעות בין 10% (חשבונות אשראי ללא כרטיס אשראי, לסכומים של מעל 1,250 אירו) ל-19.5% (הלוואות בסכום מרבי של 1,250 אירו). התקרות קבועות.
גרמניה	כל ההלוואות	8.2%-16.4%	0.81%	הריבית המרבית שווה לפעמיים הריבית הממוצעת או הריבית הממוצעת + 12%, בתלות בסוג האשראי ותנאי האשראי. קיימות מספר תקרות הנעות בין 8.18% (הלוואות לעסק חדש/ דיור עם ריבית קבועה לבין 5 ל-10 שנים) ל-16.4% (אשראי לעסק חדש/ צרכנים)
הולנד	ההלוואות למעט משכנתאות	15%	0.81%	ריבית בסיס (במרס 2010 כ-3%) + 12%
ספרד	אוברדרפט ולחלק מהמשכנתאות	10%	0.81%	הריבית המרבית שווה ל-2.5 פעמים בסיס הריבית (במרס 2010 כ-4%)
ישראל	רק על מוסדות לא בנקאיים	10.5%	1.61%	הריבית המרבית שווה ל-2.25 פעמים עלות האשראי הממוצע להלוואות לא צמודות.
מלטה	חלק מהגופים	8%		התקרה חלה על חלק מהגופים ואינה כוללת בפועל הלוואות מבנקים.
יוון	רק על מוסדות לא בנקאיים	6.75%	0.81%	תקרה קבועה.

מהנתונים המוצגים בלוח עולים הדברים הבאים :

- קיימת שונות גבוהה בתקרת הריבית בין המדינות, נכון לשנת 2010 התקרה המרבית נעה בין 6.75% (יוון) ל-453% (סלובניה).
- במחצית המדינות (שבע מדינות) היו קיימות, נכון לשנת 2010, כמה תקרות בתלות באופי ההלוואה, לרבות טווח, סכום ובטחונות (סלובניה, סלובקיה, איטליה, פורטוגל, צרפת, בלגיה וגרמניה) ובמחצית המדינות קיימת תקרת ריבית יחידה (אירלנד, אסטוניה, פולין, הולנד, ספרד, מלטה ויוון).
- ב-4 מדינות מתוך 14, תקרת הריבית נכון לשנת 2010 לא חלה על תאגידים בנקאיים (סלובניה, אירלנד, מלטה ויוון).
- ב-10 מדינות תקרת הריבית נכון לשנת 2010 היתה צמודה לריבית ממוצעת או לריבית בסיס אחרת (סלובניה, סלובקיה, אסטוניה, פורטוגל, איטליה, צרפת, פולין, גרמניה, הולנד וספרד) וב-4 מדינות תקרת הריבית היתה קבועה (אירלנד, בלגיה, מלטה ויוון).

בתרשים 2 שלהלן תקרת הריבית המרבית במדינות האיחוד ובישראל (נכון למרס 2010).

תרשים 2 – תקרת הריבית המרבית במדינות האיחוד ובישראל על פי השיטות השונות (מרס 2010)²¹



מהנתונים עולה כי נכון לחודש מרס 2010, תקרת הריבית בישראל על פי החוק הייתה נמוכה יחסית לתקרת הריבית המרבית ברוב מדינות האיחוד. בדומה לכך גם תקרת הריבית על פי המלצת צוות זקן נמוכה יחסית. תקרת הריבית על פי המוצע בחוק, נמצאת בערך במרכז ההתפלגות בין המדינות.

²¹ מדינות האיחוד: Institut für Finanzdienstleistungen e.V, Study on Interest Rate Restrictions in the EU: Final Report, September 2010. ישראל: תקרת ריבית הלוואות חוץ בנקאיות: על-פי החוק, העלות המרבית הכוללת של האשראי בהלוואות מסוג זה נקבעת על-ידי בנק ישראל והיא פי שתיים ורבע מהעלות הכוללת הממוצעת לאשראי לא-צמוד. בנק ישראל, העלות הכוללת הממוצעת לאשראי לא-צמוד, גישה: 10 בדצמבר 2015. תקרת ריבית הלוואות על פי הצעת החוק: ריבית בנק ישראל + 20%. בנק ישראל, ריבית בנק ישראל - 1995 ואילך, גישה: 10 בדצמבר 2015. תקרת ריבית הלוואות על פי המלצת צוות זקן: ריבית פיגורים של החשב"ל + 12%. משרד האוצר, החשב הכללי, ריבית פיגורים – נתונים היסטוריים, גישה: 10 בדצמבר 2015